

Невен В. Цветићанин¹
Маријана Т. Максимовић²
Институт друштвених наука
Београд (Србија)

327::911.3(100)"20"
911.3:339.9
316.32
Прејледни научни рад
Примљен 22/03/2023
Измењен 28/04/2023
Прихваћен 28/04/2023
doi: [10.5937/socpreg57-43563](https://doi.org/10.5937/socpreg57-43563)

ГЕОПОЛИТИКА КАО СТАРИЈА СЕСТРА ГЕОЕКОНОМИЈЕ И ТРАНСФОРМАЦИЈА СВЕТСКОГ СИСТЕМА У 21. ВЕКУ

Сажетак: Предмет предузетог истраживања је анализа геополитичких и геоекономских промена у мултиполарном свету 21. века, које доводе до трансформације светског система. У току је еволуција геостратешке позиције Сједињених Америчких Држава (САД), успон Кине, као и подела света која је наступила са офанзивним активностима Русије и експанзијом других земаља попут Индије, Бразила, Саудијске Арабије. Циљ истраживања је да се поред геополитичке, као базичне, истакне значај геоекономске компоненте, као изведене, у међународним односима, која се најчешће мање јасно види иза многих међународних конфликта и савезништава. Основна теза рада је да доминантне геостратешке силе попут САД, Кине и Русије прате своје дугорочне геополитичке и геоекономске интересе и циљеве, што их доводи у конфликтне или савезничке односе, а што је опет заслужно за конфигурацију моћи и однос између великих сила у арили светске политике. У раду је коришћен мултидисциплинарни комбиновани метод који се базира на политичким и економским наукама, те понекад проучава шире геополитичке процесе, а понекад се посвећује ужој геоекономској анализи појединачних (гео)економских параметара.

Кључне речи: светски систем, трансформација, мултиполарност, геополитика, геоекономија

УВОД

У раду пред нама дата је анализа улоге геополитике и геоекономије у светском систему који очигледно пролази кроз трансформацију, односно представљен је утицај геополитике и геоекономије на геостратешке трансформативне процесе светског система у 21. веку. Наиме, уочава се геостратешки тренд – све већа геостратешка периферизација Европе као геоекономског центра у односу на подручје источне

---

¹ nevenvceticanin@gmail.com

² originalmarijana@gmail.com

Евроазије која све више постаје територија на којој ће се догађати централне геополитичке и геоекономске промене. Према мишљену одређених теоретичара „источна Евроазија је економски најважнији савезник, географски и стратешки најзначајнији простор света и један од три најважнија глобална географска центра моћи“ (Walton, 2007, str. 7).

Целокупни простор Евроазије који обухвата два континента, Европу и Азију, посебно је у свом азијском делу богат природним ресурсима, што подстиче и силе иманентне овом простору и оне њему спољашње да се на овом простору боре за природне ресурсе и да покушају да утичу на њихову цену и доступност. Међутим, иако је рат у Украјини последица сложених и ширих геополитичких процеса и „игара“, један од његових узрока је несумњиво покушај Русије да се поново наметне као светска сила (Petrović, 2015, str. 141) и да овлада централним делом Евроазије. С друге стране, „ако се Кина појави као неприкосновени хегемон источне Евроазије, она неће бити само доминантна сила у Азији, биће очигледно највећа сила у свету. Источна Евроазија данас укључује четири земље које би вероватно могле бити описане као велике силе (Индија, Јапан, Кина и Русија), као и мноштво средњих сила, од којих су неке богате и технолошки напредне (укључујући Јужну Кореју, Аустралију и Тајван)... У садашњем добу, источна Евроазија ће бити геополитички центар света. Борбе које се тамо воде одредиће које државе постају моћније, а које слабе, или које ће чак умрети“ (Walton, 2007, str. 9).

Претходни процеси руско-кинеског „овладавања Евроазијом“ представљају изазов концепцији света са јасним хегемоном, какав су до јуче биле Сједињене Америчке Државе, које ипак до даљњег остају појединачно најјача сила у укупном квантуму војне, економске и тзв. меке моћи. Међутим, очигледно смо у процесу трансформације светског система од униполарног ка мултиполарном свету и рађању новог доба светске политике, које ће бити испуњено променама, опасностима, новинама, убрзаним развојем технологије, као и повратком „ратне“ (мање либералне) државе благостања³, којом ће се покушати смањити неједнакости и у претходним деценијама настао јаз између „класа и раса“ свугде по свету. Рат и пораће су увек били ефикасно средство трансформације светског система, о чему најбоље сведочи Други светски рат и све оно што му је натходило.

Наиме, средином 20. века, након Другог светског рата, Немачка је направила скоковит економски развој и постала економска, геополитичка, индустријска и културна сила уз помоћ Маршаловог плана. Тада су се САД партнерски понеле према њој и оним земљама Европе које су прихватале њену помоћ и надмоћ. Западна Европа, тетошена од Сједињених Држава, у то време постала је подручје са највише најразвијенијих држава света. Значајну предност „западном систему“ давала је тада и економија базирана на слободном тржишту, а која је била ефикаснија од контролисаних економија тадашњег Совјетског Савеза и Кине. Иако је као главна одлика тржишне економије био истицан профит, у основи њене успешности стоји тржиште, јер ако се догоде поремећаји на тржишту, догађају се поремећаји и у реалном сектору и

³ О држави благостања као „ратном чеду“ 20. века и о сличном постлибералном добу у којем управо живимо (в. Cveticanin, 2014, str. 149–163).

читавом друштву (Maksimović, 2021). Но, иза сваке економије и економског дума стоји заправо геополитика, па је тако и златно доба Западне Европе, па и читавог Западног света било условљено великом геополитичком победом коју су Сједињене Државе однеле у два светска рата, представљајући једину силу која у њима није драстично страдала и која је из њих заправо покупила највећи геополитички, геостратешки и геоекономски „профит“. Све то нас доводи до закључка да је геополитика заправо старија сестра геоекономије или, једноставно речено, политика претходи економији јер је најпре потребно одређено подручје безбедносно-политички пацификовати да би на њему био могућ економски развој, као што је био случај са Западном Европом након Другог светског рата.

ГЕОПОЛИТИКА КАО СТАРИЈА СЕСТРА ГЕОЕКОНОМИЈЕ

Геополитика посматра политичке и друштвене процесе у простору, тј. у њиховој географској, природној, условљености, те је у том духу Карл Хаусхофер (Karl Haushofer) дефинише као доктрину о просторној детерминисаности општих политичких процеса засновану на елементима географске науке (Haushofer, Obst, Lautensach, 1928, str. 27).⁴ У Сједињеним Државама геополитика се, слично као и у Европи, дефинисала као комбинација истраживања географије и политичких наука. Ову дефиницију је дао амерички политиколог Едмонд Волш (Walsh, 1922). Суштина „перспективе геополитике“ јесте проучавање утицаја географије на светску политику, те су сходно овој перспективи локација земаља, њихова удаљеност и ресурси од суштинског значаја за међународне односе. Дакле, битне су две сфере: просторна (клима, вегетација, ресурси, конституција терена, пловни путеви, итд.) и људска (односи између друштава, становништва и култура), те геополитика проучава њихову динамичну интеракцију. Географска локација (простор), осим тога што је битна за политичку и економску, битна је посебно и за војну сферу. На пример, Британија је дала поморској моћи предност (услед чега је увек била концентрисана на развој моћне флоте) јер је острвска држава, док је Немачка истицала „моћ земље“, јер је то држава која је у срцу Европе, као и Русија која је у срцу Евроазије (*Heartland*) (Stepić, 2016, str. 188–201; Perišić, 2022, str. 42–43, 133–134).

Преглед класичне литературе упућује на најпознатије геополитичке списе као што су дела Хелфорда Макиндера (Halford John Mackinder), Алфреда Махана (Alfred Thayer Mahan) и Николаса Спикмена (Nicholas J. Spykman). Они су у исти мах били припадници и академске и политичке елите (Stepić, 2016; Perišić, 2022).⁵

Све у свему, геополитика је више од физичке географије, то је и распрострањеност народа на земљи, језик којим се говори, етничка и верска идентификација

⁴ Одређења појма *геополитике* читалац може пронаћи у монографијама наших аутора (Stepić, 2016; Perišić, 2022; Proroković, 2018).

⁵ Неке од стратешких мислилаца – претеча геополитичке мисли, попут Сунг Цуа и Макијавелија, у својим студијама посвећеним државницима и државничкој вештини, описао је Невен Цветићанин (Cvetičanin, 2016; Cvetičanin, 2016a).

и повезаност свега овога са физичким географским условима. Лидери земаља су заправо, према одређеним теоретичарима, одраз специфичности једног поднебља (Walton, 2007, str. 15, 18–19, 22, 24).

Такође, битни су и економски основи земаља и народа, па тако из геополитике исходи геоекономија, као њена млађа сестра која у пракси има велику повезаност са оним што се назива економска безбедност, односно обезбеђивање националног економског просперитета. Само са развојем привреде, економским напредовањем и одрживошћу, једна земља постаје отпорна на конкурентске потенцијалне мере у међународној политици. Само економски јака држава може користити ефективно економску моћ у остварењу својих геополитичких циљева (Koshino & Ward, 2022, str. 13–21, 23–27). О актуелности теме говори чињеница да је часопис *Finance and Development* броју из јуна 2022. дао назив *Геоекономска спаљалица / Креирање политике у фрагментиранијем свету (Geo-economic Puzzle / Policymaking in a More Fragmented World)*, осврћући се на кључна питања светске (гео)економије и (гео)политике у садашњем тренутку, као што су померање геополитичких тектонских плоча, питање економских санкција и инфлације, вођења мрежних ратова, нових енергетских императива, глобалне кризе хране, рада са дистанце, креативног образовања, итд. (Finance & Development, 2022).

ГЕОПОЛИТИКА И ГЕОЕКОНОМИЈА У МУЛТИПОЛАРНОМ СВЕТУ 21. ВЕКА

Рекли смо да је светски систем у 21. веку у процесу транзиције из униполарног у мултиполарни модел светских односа. Та транзиција посве природно не иде без трзавица и конфликта у глобалним односима.

До сада смо имали неколико значајних догађаја за слабљење униполарног политичко-економског светског система. Један од њих је био гашење Савета Апелационог тела Светске трговинске организације 2019. године. Затим је знаковит био излазак САД из Авганистана, иако ово можемо приписати жељи ове силе да се „стратешки релаксира“, као што рат у Украјини можемо тумачити жељом конкурентских сила да се Русија „стратешки оптерети“. Осим овога појавиле су се директне трговинске и технолошке конфронтације САД и Кине, али и САД и ЕУ, као и САД и Русије, а са друге стране све је активнији савез БРИКС-а (Бразил, Русија, Индија, Кина и Јужна Африка), основан у првој деценији 21. века. Јаз између геополитичких блокова, поготово услед рата у Украјини, у будућности ће се само повећавати, при чему ћемо у блиској будућности вероватно имати тзв. хаотичну, а не „уређену“ мултиполарност.

Надаље, САД су очигледно употребљавале своју стратешку моћ подстичући сукобе и ратове који су им били у интересу, што је ослабило њихову економску инфраструктуру и домаћу кохезију. То је такође директно подрило и њихову меку моћ (Ciurjak, 2022). Услед тога се и САД враћају на посвећивање пажње домаћем економском аспекту као фактору националне безбедности, што је било посебно видљиво за време Трампове администрације. „Последњих година САД су одустале од мултилатерализма из претходних периода, дистанцирајући се од Заједничког свеобухватног плана

акција (*The Joint Comprehensive Plan of Action – JCPOA*)⁶ за контролу иранског нуклеарног проширења, дистанцирајући се из Париског споразума и Светске здравствене организације и допринеле су рушењу Светске трговинске организације (СТО), те су тако запале у кризу“ (Merino, 2021, str. 118). Долазак Џоа Бајдена означио је повратак на Париски споразум и најаву новог Зеленог договора, односно америчка политика је покушала да се врати на своја „фабричка“ мултилатерална и „демократска“ подешавања. Истовремено, Кина је домаћу демократију очигледно жртвовала, у замену за консолидацију земље као највеће земље извознице и тако спасла 800 милиона људи из сиромаштва. Дакле, Кина је између демократије и консолидације земље изабрала ово друго и путем агресивне спољне политике постала дефинитивно најдинамичнији геоекономски конкурент САД (Mearsheimer, 2021; Maksimović, 2022).

У прошлости се геополитичко и геостратешко деловање односило углавном на контролу земљишта и мора, а данас су за један интегрисан геостратешки приступ доминантни фактори простор (копно, море, ваздух, свемир) и време (конјунктура ресурса, организације и демографије). Стога, планирање савремене геостратегије мора бити прилагођено променама и у геополитичком, али и у геоекономском аспекту, те оно мора укључити аспект стварања резерви енергије и хране, као и евентуалног стратешког стицања великог пољопривредног земљишта у иностранству, које ће се сматрати интегрисаним делом земље која је купи (Saalbach, 2017, str. 3–5). Државе се све више окрећу геоекономским средствима утицаја, тј. окрећу се политици моћи економским средствима приликом ширења свог утицаја.⁷ Западне земље су до сада подједнако спроводиле и политику економских санкција и политику војне силе за остварење сопствених циљева, користећи тако све расположиве моделе тзв. тврде моћи, повезујући економске и безбедносне параметре – геополитику и геоекономију. Тај тренд одражава и став ондашњег председника Америке, Трампа, који је као приоритет стратегије националне безбедности САД из 2017. године истакао економску безбедност, наглашавајући тиме економску компоненту државности (Scholvin & Wigell, 2018a).

Домаће институције једне земље и доминантни економски сектори који су повезани у трговинске коалиције у међузависном су односу са спољном политиком своје државе. Када су трговинске коалиције неконкурентне у глобалној размени,

⁶ Познат као Ирански нуклеарни споразум.

⁷ Појава нових континенталних сила данас, као што су Кина, Бразил, Саудијска Арабија, подсећа на период касног 19. века, када су се Немачка и Русија појавиле као силе са потенцијалом да контролишу евроазијско копно. У борби за превласт на светској политичкој и економској сцени, Кина се користи методом „економске шаргарепе“: она користи финансије, инвестиције и трговину како би ширила свој утицај у земљама Африке, Азије и Латинске Америке, а потом како би изграђивала савезе са тим земљама. Међутим, и Бразил и Јужна Африка шире свој утицај користећи се методама економског управљања, тако што користе државне банке и државна предузећа за стварање пријатељских односа са суседним земљама, како би одржавали своје (суб)континенталне сфере утицаја. Ту су и Катар и Саудијска Арабија које користе дипломатију „чековних књижица“ како би шириле свој утицај најпре у региону, а потом и шире. И Русија се укључила у ту врсту „конкурентности“ користећи своје енергетске ресурсе за учвршћивање политичких савеза, тако остварујући стратешку предност (Scholvin & Wigell, 2018).

држава је та која треба да води спољну политику тако да изналази њихово напредовање. Секторска тржишта су различито изложена глобалној економији, на главним тржиштима главну реч воде најбогатије и најмоћније државе, потом остале које их следе, јер су слабије развијене. Најутицајнији у економији фаворизоваће посве природно агресивну политику државне моћи и тако стварати сфере утицаја, мада од типа сектора зависи да ли ће склапати дугорочне или краткорочне уговоре. Међутим, свака већа конфронтација доводи до политике сукоба, јер је свака политичка елита осетљива на секторске интересе, јер су они извор њихове базичне моћи (Goldstone, 2007). Ако су актери на међународној сцени приватна предузећа, геоекономија је њихова примарна стратегија, а ако су државе, онда је њихова примарна стратегија геополитичка стратегија (Scholvin & Wigell, 2018a, стр. 9–12), иако смо видели да и државе могу да делују геоекономски, као што и приватна предузећа и корпорације могу да „мисле“ геополитички.

У 21. веку су се посебно истакла два средства за геополитичке и геоекономске борбе, а то су технологија и миграције:

1) *Технологија*. Интеракција технологије и политичких елита дала је политици глобални карактер, наговестила је успон источноевроазијских сила, што је имало за последицу процес који се састоји од читавог низа технолошких, друштвених и економских промена. Тако и САД и друге земље морају да разматрају више стратешких опција у међусобном односу. Разлог за то је што се технологије непрестано трансформишу и усавршавају, тако да почињу обликовати спољну политику и геополитику на себи својствен начин, кроз 5Г мрежу, питања вештачке интелигенције, као и сајбер безбедност која је сада у самом врху националне безбедности (TechPlomacy, 2020). Технолошки изазови биће примарни за преношење промена, а само оне земље које буду брзо имплементирале технологију, владаће информацијама и моћи ће да се прилагоде новонасталим околностима. Перманентни развој информационих, роботских, биотехнолошких и других технологија имају значајан утицај на светску политику. „Лидери двадесет првог века биће суочени са сличним застрашујућим изазовима, прилагођавајући своје парадигме и политике периоду ‘дивље технологије’ која може да сруши наизглед поуздане ‘формуле’ за војни успех, економски просперитет и социјалну кохезију“ (Walton, 2007, стр. 10, 23).⁸ Развој информационих, биотехнолошких, роботских и других технологија, приморава све државе да брзином и прилагодљивошћу утичу на светску политику и да је окрену у своју корист. Иако је географија „мајка стратегије“, данас је неопходно додати стратешким борбама и информациони рат у виртуелном простору. Он се састоји од употребе система командовања, контроле комуникација компјутера и улоге обавештајне службе у ометању стратешких конкурената. Линија операције је виртуелна, а линија комуникације су оптичка влакна. Термин мрежно-центрични рат (Network-centric war – NCW) први пут се појавио у америчкој морнарици почетком девете деценије 20. века. Та врста рата имала је сврху да убрза управљање операцијама и способност свих војних служби да ефикасно

⁸ Ипак, паралелно са развојем технике, људи ће живети на неком простору као и пре, тако да ће све наизглед остати исто. Међутим, међународна политика се мења, а интересна сфера једне земље су копно, море, ваздух, територија под водом, свемирски простор, виртуелни и информативни простор (Tovyn, 2015).

идентификују, нападну и униште непријатељске циљеве. Први теоретичар мрежног рата био је Артур Себровски (Arthur Sebrowski), који је наглашавао предност информационе револуције, умрежавања сензора како би се обезбедила супериорност путем прикупљених информација, и повезивање тога са системом пуцања како би се непријатељ довео до слома. Такво схватање мрежно-центричног рата изнедрило је појам „шок и страхопоштовање“ (Тову, 2015, стр. 90–91).

2) *Миграције*. Друга важна чињеница је да су миграције постале геополитичко и геоекономско средство које се користи у међународним односима; на пример, користи их Турска у односу на ЕУ. Турска је значајна земља за мигранте на путу из Азије у Немачку, Француску, Британију, Швајцарску, Шведску и друге европске земље. Либија је још једна земља која је након пада Гадафија директно запретила да ће дозволити афричким мигрантима прелазак преко своје територије, и ослободити им пут ка ЕУ (Scholvin & Wigell, 2018b, стр. 59). Из ових разлога, ојачан је рад конзуларних представништва, а концепт „конзуларности“ редефинисан тако да захтева присуство полиције у кључним мисијама. Издавање виза представља својеврсну контролу токова миграната, епидемија и тероризма (Maksimović 2021a, стр. 23), јер се државе неће лако одрећи овог „креативног“ средства за остваривање геополитичког утицаја.

ГЕОЕКОНОМИЈА КАО МЛАЂА СЕСТРА ГЕОПОЛИТИКЕ

За разлику од геополитике, њена млађа сестра, геоекономија, даје објашњење међународних економских токова. То у ствари значи да је геоекономија поддисциплина (млађа сестра) геополитике, јер се одвија на граници економских и политичких наука, те проучава економски утицај држава у свету, њихову поделу сфера економског утицаја, сукоб економских интереса у свету, као и економски положај државе у зависности од локације и међународних фактора утицаја. Дакле, геоекономија проучава економски аспект геополитичких процеса и њихову зависност од економских фактора. Геоекономија обједињује географију и економију, те је са њеног аспекта економска активност извор моћи и благостања држава, па је извесно да ће економска моћ бити све важнија у одређивању става да ли је нека држава подређена или има првенство у односу на другу. Једна земља може проширити свој економски и политички утицај спољнотрговинском експанзијом ефикасније него што би то постигла директним војним сукобима. Тако су економске интеграције и сарадња, или супарништва, доминантни у међународним односима у 21. веку, а због раста трговинско-економских односа међу земљама, транснационалних корпорација и политичких блокова, геоекономија има све значајнију улогу, иако остаје млађа сестра геополитике.

Присутна је финансијско-економска подела света на зоне утицаја долара, евра, јуана, зоне националних валута; ресурсне поделе света на земље произвођаче и земље потрошаче ресурса, земље снабдеваче и потрошаче енергије, наоружања и војне опреме, као и пољопривредног добра. Уочено је неколико генералних геоекономских трендова у 21. веку од којих су најзначајнији: стални раст становништва

на земљи и пренасељеност планете; миграције и контакт различитих раса, етноса и вероисповести; умножавање еколошких проблема који су постали претња животу људи на Земљи, дефицитарност ресурса и геополитичко ривалство држава које из тога произлази (Ignatyev & Isaev, 2018, str. 516).

Геоекономија је заправо концепт који је требало да повеже међународну економију, геополитику и безбедност. Геоекономија је посебно постала видљива као појава и актуелна после светске економске кризе 2007/8, услед стратешких промена у међународној економији.⁹ Интересовање за геоекономију се тада повећало, а економска безбедност је постала значајна кроз теме природних ресурса и територија, међународних ланаца снабдевања, водећих технологија и њихових стандарда, и кроз интеракцију између цивилног и војног сектора од којих долазе иновације. У тој констелацији моћи, Кина се посебно искристалисала као геоекономска сила, те користи своју меку моћ и геоекономске могућности да шири утицај на суседне земље, али и остале земље широм света. Њени методи су мешавина економских подстицаја и принуде, а као пример може се навести иницијатива *Појас и љути*, глобални фонд вредан више милијарди долара, те је ту и централна позиција Кине у ланцу снабдевања у свету. Ово је ојачало геоекономску моћ Пекинга, и он је оспорио правила, стандарде и протоколе оних који су дотле играли „велику игру геоекономије“. Према доступним подацима, Кина је 2002. постала главни јапански увозник, те је тиме постала најважнији економски партнер Јапана, а 2009. године је постала највеће извозно тржиште. Тражња јапанске робе, од стране Кине, подстакла је јапански развој након пуцања мехура почетком десете деценије 20. века, а јапанске фирме су велики инвеститори у Кини. У 2019. години кинески туристи су чинили трећину од укупног броја туриста у Јапану, што је покренуло раст домаћег туристичког сектора. Јапан се услед најновијих геополитичких тензија налази пред великим изазовима, јер не може да ризикује да изгуби кинеско велико тржиште и приступ ресурсима. С друге стране, знања о вештачкој интелигенцији и квантном рачунарству Кина је добијала од Јапана. На пример, у 2000. години буџети за одбрану Кине и Јапана били су сличне величине, да би до 2020. године кинески буџет за одбрану био четири пута већи од јапанског. Кини је Јапан драгоцен због јапанске технологије, менаџмента и организације индустрије. Међутим, с обзиром на међународно окружење у којем доминирају САД и Кина, Јапан се мора борити, између ових великих геоекономских блокова, да задржи статус економске суперсиле, што је постао после Другог светског рата (Koshino & Ward, 2022, str. 13–21, 23–27; Maksimović, 2021).

⁹ Постоји шест разлога зашто је геоекономија постала поново актуелна; први је појава мултиполарне економије у свету, превасходно са успоном Кине и глобализацијом Јапана; други је постојање глобализације и Pax Mercatoria; трећи је постојање негативне стране глобализације; четврти је успон државног капитализма; пети је доба учесталих финансијских криза и шести доба оскудице. Иначе, повезаност моћи државе и трговине била је кључна током 16, 17. и 18. века, потенцирајући извоз, што је познато као извозна оријентација империја. Ова комерцијална стратегија укључивала је коришћење ресурса колонија, санкционисање монопола, укључивала је стратегију суседа, употребу војне силе за обуздавање супарника, са циљем да се заузму и одбране уносна тржишта и трговинска подручја, на пример, југоисток Азије због трговине зачиница (Thirlwell, 2010).

У времену доминације геоекономије, као млађе и мирније сестре геополитике, за јачање геоекономске отпорности појединих држава нужни услови су: реиндустријализација, заштита домаће привреде и подстицање успона домаћег предузетништва, уз стабилност институција и способну државну управу. (Гео)економску политику морају водити и мале и велике државе, како би предузећима пружиле помоћ на међународној сцени и како би превазишле геоекономске турбуленције које изазива сада већ отворено ривалство највећих економија. Ту је поново, након либералне фазе развоја светског система, која се очигледно завршава, пресудна моћ државе за међународну конкурентност, за одржавање војне силе, дипломатског апарата и обавештајних служби. У аспект геоекономије укључени су и транспортни коридори, дакле саобраћајни путеви, који су значајни колико и океанске руте (Maksimović & Cvetičanin, 2021, str. 931–932).

Концепт геоекономије данас подразумева повећану трговину, али не искључује могућност ескалације геоекономских сукоба, будући да су средства којима се воде сукоби прешла из војне у економску сферу и опет назад, попут бумеранга. Едвард Лутварк (Edward Luttwark) видео је геоекономију као мешавину логике сукоба са методама трговине, тј. међудржавно ривалство путем комерцијалних инструмената. Тако је геоекономија постала аналитички оквир за спољнополитичку анализу и она прелази традиционалне реалистичне стратегије. Геоекономија је спољнополитичка стратегија и слична је концепту економске државности, другачије речено, то је економско управљање државом које има за праксу „геостратешко коришћење моћи“. Последица економског државотворства је жеља да се утиче на понашање друге државе. Економски инструменти којима се врши утицај су тарифе, квоте, субвенције, трговинска ограничења, финансирање националних програма, затим инвестициона и монетарна политика, претња сајбер безбедности, енергетика и трговина робе, улагање у инфраструктуру, а у крајњој нужди економске и финансијске санкције. Оно што побољшава геоекономску позицију једне земље јесу монопол добављача, потребе потрошача и стратешка локација транзитних земаља. Стварна сврха геоекономије је што виши проценат запошљавања за што већи део становништва (Isgandarov, 2022, str. 9–10). Нова геоекономска моћ заснива се на генерисању знања и људских ресурса, трансформацији пољопривредног сектора и контроли ресурса, трансформацији управљања, као и на повећању фискалних капацитета државе за финансирање војних капацитета и инфраструктуре (Neves, 2017, str. 91).

При томе, повратак реал-политике и политике моћи на европски континент, дошао је са уједињењем и оснаживањем Немачке, која је постала готово равноправан партнер са САД, стављајући се на чело ЕУ, додатно је јачајући и економски, и политички, и стратешки. Немачка је последњих деценија јачала у реалним индустријским секторима, у којима су њени ривали имали потешкоћа, постајући геоекономска сила. То је засматало традиционалним геополитичким силама попут САД, јер чињеница је да је геополитика, а понајвише геоекономија, та која је довела до економских, политичких и, најпосле, стратешких промена. Еволуција широких међународних односа у чисте геополитичке и геоекономске односе, односно у реал-политику, или политику моћи, заправо је специфичан спој геополитике, геоекономије и геостратегије. Уз помоћ тога ће велике силе у процесу трансформације светског система, покушати да обезбеде

сопствену економску моћ и стратешку самоодрживост и сигурност (Cvetićanin, 2021, str. 80–81). ЕУ, предвођена Немачком, управо је покушала да користи геоекономску моћ као одговор на ризике, она штити своје геоекономске интересе ограничавањем приступа јединственом тржишту, спречава дампиншки увоз и непожељне стране субвенције. ЕУ жели да одржи економску доминацију над сопственом периферијом, уз кључно очување безбедности континента.

Геоекономски циљеви постижу се кроз мешавину конкуренције и сарадње. На глобалну економију утиче геополитичка конкуренција, односно геоекономска моћ и управљање. Како расту геополитичке тензије великих сила, тако се велика предузећа, некадашњи уређивачи међународне економије, осећају као таоци који немају никакво учешће у актуелним догађајима, из чега постаје јасно да је ипак геополитика старија сестра геоекономије која јој је подређена. Украјина, која је тренутно у епицентру светске кризе, ово управо потврђује, јер представља борбу великих сила и у геополитичком и у геоекономском аспекту. У Азији новонастала суперсила Кина такође води многе поморске спорове и ограничава приступ природним ресурсима ривалским силама, при чему геоекономија такође прелази у геополитику и опет назад, попут бумеранга.

Старо добро питање је ко највише добија, а ко највише губи у читавом овом геоекономском и геополитичком замешатељству. Највише ипак добијају највећи – САД и Кина – јер они могу да обликују своју будућност неометани сувише од конкурентских сила. Ко су највећи губитници? Највећи губитници су међународне институције и компаније које не добијају подршку великих држава. Уочена је још једна појава – геополитизација трговине, јер је дошло до пораста трговинских преговора, међународних, регионалних, билатералних, који треба да надоместе преговоре који су се одвијали у Светској трговинској организацији (СТО) (World Economic Forum, 2015, str. 4). Интервенција Русије у Украјини и пратећи рат наметнули су нов начин понашања у међународним односима, те су, у року од само три дана, Канада, Француска, Немачка, Италија, Јапан, Велика Британија и САД, а затим и друге земље, увеле низ санкција против Русије, што додатно компликује геоекономске, а тиме и геополитичке, односе у свету. Рат и санкције доводе до успоравања економске активности, повећања ценовног притиска, повећања инфлације и каматних стопа у целом свету. У Украјини и Русији има много штете у људству, наоружању и инфраструктури, а како су оне велики произвођачи и извозници нафте, гаса, метала, хране и ђубрива, цене ове робе ће порастати. Рат је узроковао поремећаје трговинских токова, доводећи до прекида ланаца снабдевања, нарочито у централној Азији, на Кавказу, у источној Европи и Балтику. Изазвао је и избегличку кризу у Европи. Такође, погоршао је и финансијску ситуацију у свету, погађајући највише сиромашне и мање развијене земље, али и развијене економије брже од очекиваног. Стога је ова промена названа – удаљавање „геополитичких тектонских плоча“, те се рат показао као дубљи дивергентни процес доводећи до удаљавања идеологија, политичких система, технолошких стандарда, трговине и плаћања. Свет се тренутно у садашњем хаотичном виду светске мултиполарности очигледно дели у геополитичке и геоекономске блокове, при чему тзв. здравствено закључавање (lockdown) из доба пандемије COVID-19 сада постаје и

право „геополитичко закључавање“ (geopolitical lockdown) земаља са ратом у Украјини и њиховим опредељењем за једну или другу страну или пак за неутрални статус.¹⁰

ЗАКЉУЧАК

У овом раду покушали смо да опишемо трансформативне процесе светског система у 21. веку, који су вођени изнова нараслим геополитичким и геоекономским ривалствима великих сила, услед чега се свет тренутно геополитички и геоекономски закључава, иако сви канали комуникације између геополитичких блокова нису прекинути, мада су значајно нарушени.

За успешну трансформацију светског система у 21. веку најопасније је геоекономско и геополитичко ривалство између САД и Кине, јер обе државе желе да обележе век пред нама као доминантне силе. При томе, и Русија поново најављује свој успон ка позицији суперсиле, што ће ипак зависити од резултата рата у Украјини. Русија ту позицију једним делом већ и заузима, ако се узме у обзир њен војни, и посебно, нуклеарни потенцијал. Међународне институције, попут УН, тренутно су немоћне да усклађују интересе великих сила са интересима малих земаља, које су у читавом овом процесу стратешког пинг-понга препуштене саме себи. Сасвим је извесно да ће велике земље, користећи своје геополитичке и геоекономске ресурсе, учвршћивати политичке савезе и геополитички „закључавати“ мале земље, остварујући тако стратешку предност над контрасавезима. То је сада постала стварност са ратом у Украјини и тој и таквој стварности се тренутно не види крај.

Читаво ово светско замешатељство покренуле су „две сестре“ које су се опет вратиле на сцену историје и које, попут античких митолошких фурија, тресу свет у којем живимо – геополитика и геоекономија. Геополитика је несумњиво старија и опаснија сестра која показује прстом на карти света где ће избити директни сукоби или нестабилности, пошто је њена млађа и нежнија сестра фурија – геоекономија – претходно суптилно припремила терен. У овом раду описали смо однос ових „сестара“, фурија нашег доба, и њихову улогу у трансформацији светског система у 21. веку.

---

¹⁰ Ово геополитичко закључавање света је најављено, предвиђено и описано још пре пар година у чланку једног од потписника овога рада (Cvetićanin, 2021).

Neven V. Cvetićanin¹
Marijana T. Maksimović²
Institute of Social Sciences
Belgrade (Serbia)

GEOPOLITICS AS THE ELDER SISTER OF GEOECONOMICS AND THE TRANSFORMATION OF THE WORLD SYSTEM IN THE 21ST CENTURY

(Translation *In Extenso*)

Abstract: The subject of the undertaken research is the analysis of geopolitical and geoeconomic changes in the multipolar world of the 21st century, which lead to the transformation of the world system. There is an ongoing evolution of the geostrategic position of the United States of America (USA), the rise of China, as well as the division of the world that occurred with the offensive activities of Russia and the expansion of other countries such as India, Brazil, and Saudi Arabia. The goal of the research is to emphasize, in addition to the basic geopolitical component, the importance of the geoeconomic component, as derived, in international relations, which is often less clearly visible in the background of many international conflicts and alliances. The main thesis of the paper is that dominant geostrategic powers such as the USA, China and Russia follow their long-term geopolitical and geoeconomic interests and goals putting them into conflicting or allied relations, which is again responsible for the configuration of power and the relationship between the great powers in the arena of world politics. The paper applies a multidisciplinary combined method that is based on political and economic sciences, and sometimes studies broader geopolitical processes or focuses on a narrower geoeconomic analysis of individual parameters.

Keywords: world system, transformation, multipolarity, geopolitics, geoeconomics

INTRODUCTION

The paper before us gives the analysis of the role of geopolitics and geoeconomics in the world system that is evidently undergoing transformation, i.e., it presents the effect of geopolitics and geoeconomics on geostrategic transformational processes in the world system of the 21st century. Namely, a geostrategic trend is observed – increasing geostrategic

---

¹ nevenvceticanin@gmail.com

² originalmarijana@gmail.com

peripherization of Europe as a geoeconomic centre in the territory of East Eurasia, which is becoming the main territory of central geopolitical and geoeconomic changes. In the opinion of some theoreticians, “east Eurasia is economically the most important ally, geographically and strategically the most important region in the world, and one of the three most important global geographical centres of power” (Walton, 2007, p. 7).

The entire territory of Eurasia, covering two continents, Europe and Asia, is rich in natural resources, particularly in its Asian part, which encourages the powers immanent to this region and the external ones to fight for natural resources in this territory and to try to influence their price and availability. However, although the war in Ukraine is a consequence of complex and broad geopolitical processes and “games”, one of its causes is undoubtedly Russia’s attempt to impose itself again as the world power (Petrović, 2015, p. 141) and to control the central part of Eurasia. On the other hand, “if China emerges as an unrivalled hegemon of East Eurasia, it will not be only the dominant power in Asia, but obviously the greatest power in the world. Nowadays East Eurasia covers four countries that probably may be described as great powers (India, Japan, China and Russia), as well as a large number of medium powers, some of which are rich and technologically prosperous (including South Korea, Australia and Taiwan). At the present moment, East Eurasia will be the geopolitical centre of the world. The struggles waged there will decide what countries will become more powerful or weaker, or perhaps even die” (Walton, 2007, p. 9).

The previous processes of Russian-Chinese “taking control of Eurasia” are a challenge to the concept of the world with a clear hegemon such as the United States of America so far, which will remain individually the strongest power in the entire quantum of military, economic and so-called soft power. However, we are evidently in the process of the world system transformation from unipolar to multipolar world, and the birth of a new age of world politics, which will be full of changes, dangers, novelties, accelerated development of technology, as well as the return of the “war” (less liberal) welfare state³, which will try to reduce inequalities and the gap between “classes and races” created worldwide in the past decades. War and destruction have always been an efficient instrument of the world system transformation, which is best corroborated by the Second World War and everything that followed it.

Namely, in the middle of the 20th century, after the Second World War, Germany accomplished dramatic economic development and became an economic, geopolitical, industrial and cultural power with the aid of Marshall’s plan. Then the USA treated it and those European countries accepted their help and superiority in a partnership manner. At that time, West Europe, patronized by the United States, became the region with the greatest number of developed countries in the world. At the time, the “Western system” was also given an important advantage by the economy based on the free market, which was more efficient than the controlled economies of the Soviet Union and China. Although profit was emphasized as the main feature of the market economy, the market was the basis of its success, because in the event of any disturbances in the market, there are also disturbances in the real sector and the whole society (Maksimović, 2021). However, behind every economy and economic boom there is, in fact, geopolitics, and thus the golden age of West Europe and the entire Western world was conditioned by the great geopolitical victory of the United

---

³ For more about the welfare state as the “war child” of the 20th century and about the similar postliberal age in which we currently live (see Cvetičanin, 2014, pp. 149-163).

States in two world wars, constituting the only power without drastic losses in these wars and with the greatest geopolitical, geostrategic and geoeconomic “profits” gained from them. All this leads us to a conclusion that geopolitics is actually the elder sister of geoeconomics or, simply put, politics precedes economy because it is first necessary to pacify a certain area in security and political terms in order to enable economic development in it, as was the case with West Europe after the Second World War.

GEOPOLITICS AS THE OLDER SISTER OF GEOECONOMICS

Geopolitics observes political and social processes in the area, i.e., in their geographical, natural conditionality, and in that spirit Karl Haushofer defines it as a doctrine about spatial determination of general political processes based on the elements of the science of geography (Haushofer, Obst, Lautensach, 1928, p. 27).⁴ In the United States, just as in Europe, geopolitics was defined as a combination of researching geography and political science. This definition was provided by American political scientist Edmond Walsh (Walsh, 1922). The essence of the “perspective of geopolitics” is studying the influence of geography on the world politics and, according to this perspective, the location of countries, their distance and resources are of crucial importance to international relations. Therefore, two spheres are important: spatial (climate, vegetation, resources, terrain constitution, waterways etc.), and human (relations between societies, population and cultures), and geopolitics studies their dynamic interaction. Geographical location (area), apart from being important for political and economic spheres, is particularly important for the military sphere. For example, Britain gave advantage to naval power (due to which it has always been concentrated on developing a powerful fleet) because it is an island country, while Germany has always emphasized “the power of land”, because it is the state in the very heart of Europe, as well as Russia, as the heart of Eurasia (*Heartland*) (Stepić, 2016, pp. 188-201; Perišić, 2022, pp. 42-43; 133-134).

The review of classical literature points to the best-known geopolitical writing, such as the works of Halford John Mackinder, Alfred Thayer Mahan and Nicholas J. Spykman. They were at the same time members of both academic and political elites (Stepić, 2016; Perišić, 2022).⁵

All in all, geopolitics is more than physical geography; it is both the distribution of the nations on the planet, the language they speak, ethnic and religious identification and relation of all this with physical geographical conditions. According to some theoreticians, state leaders are, in fact, the reflection of the specific characteristics of a region (Walton, 2007, p. 15, 18-19, 22, 24).

Furthermore, the economic bases of the countries and nations are important, thus geopolitics gives rise to geoeconomics as its younger sister, which in practice is largely

---

⁴ The reader can find the definitions of the concept of *geopolitics* in Serbian authors monographs: (Stepić, 2016; Perišić, 2022; Proroković, 2018).

⁵ Some of the strategic thinkers – predecessors of the geopolitical thought, such as Sun Tzu and Machiavelli, are described by Neven Cvetičanin in his studies dedicated to statesmen and statesmanship (Cvetičanin, 2016; Cvetičanin, 2016a).

related with what is called economic security, i.e., ensuring national economic prosperity. It is only with the development of economy, economic prosperity and sustainability that a country will become resistant to competitors' potential measures in international politics. Only an economically strong state can use its economic power effectively in the achievement of its geopolitical goals (Koshino & Ward, 2022, pp. 13-21, 23-27). The current character of this topic is proved by the fact that the journal *Finance and Development* named its June 2022 *Geo-economic Puzzle / Policymaking in a More Fragmented World*, reviewing the key issues of world (geo)economics and (geo)politics at the moment, such as the shifting of geopolitical tectonic plates, the question of economic sanctions and inflation, waging network wars, new energy imperatives, global food crises, remote work, creative education etc. (Finance & Development, 2022).

GEOPOLITICS AND GEOECONOMICS IN THE MULTIPOLAR WORLD OF THE 21ST CENTURY

We have said that the world system in the 21st century is in the process of transition from the unipolar to the multipolar model of world relations. The transition, quite naturally, does not proceed without turbulences and conflicts in global relations.

So far, we have witnessed several significant events weakening the unipolar political-economic world system. One of them was the disbanding of the Council of the Appellate Body of the World Trade Organization in 2019. Another important event was the USA leaving Afghanistan, although we can attribute this to the desire of this power to “relax strategically”, just as the war in Ukraine can be interpreted as the desire of the rival powers to “strategically burden” Russia. In addition, direct trade and technological confrontations emerged between the USA and China, but also between the USA and the EU, as well as between the USA and Russia while, on the other hand, BRICS group is more and more active (Brazil, Russia, India, China and South Africa), established in the first decade of the 21st century. The gap between geopolitical blocs, particularly due to the war in Ukraine, will only widen in the future, whereas in the near future we will probably have the so-called chaotic instead of “organized” multipolarity.

Furthermore, the USA obviously used strategic power to encourage conflicts and wars in its own interest, which weakened economic infrastructure and domestic cohesion. It also undermined the US soft power (Ciuriak, 2022). Consequently, the USA now once again pays attention to the domestic economic aspect as the factor of national security, which was particularly visible during Trump's administration. “In the past years, the USA has given up multilateralism from the previous periods, distancing itself from the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA)⁶ for controlling Iran's nuclear enlargement, and also distancing itself from the Paris Agreement and the World Trade Organization and contributing to the collapse of the World Trade Organization, which caused the US crisis” (Merino, 2021, p. 118). Joe Biden's presidential mandate marked the return to the Paris Agreement and the announcement of the new Green Agreement; namely, the American politics tried to return to its “factory” multilateral and “democratic” settings. At the same time, China obviously sacrificed its domestic democracy in exchange for its consolidation as the largest exporting

---

⁶ Known as the Iran Nuclear Agreement.

country, thus saving 800 million people from poverty. Therefore, when choosing between democracy and consolidation of the country, China chose the latter, and through aggressive foreign policy, it became definitely the most dynamic geoeconomic competitor of the USA (Mearsheimer, 2021; Maksimović, 2022).

In the past, geopolitical and geostrategic action referred mainly to the control of land and sea, while today the dominant factors for an integrated geostrategic approach are space (land, sea, air, space) and time (conjuncture of resources, organization and demography). Therefore, the planning of modern geostrategy must be adjusted to changes both in geopolitical and in geoeconomic aspects, and it must include the aspect of creating reserves of energy and food, as well as potential strategic acquisition of large agricultural land abroad, which will be considered an integrated part of the purchasing country (Saalbach, 2017, pp. 3-5). The states tend to turn more to geoeconomic instruments of influence, i.e., towards the politics of power through economic means in spreading their influence.⁷ The Western countries have equally implemented the politics of economic sanctions and the politics of military power in the achievement of their own goals, thus using all available models of the so-called hard power, connecting economic and security parameters – geopolitics and geoeconomics. That trend also reflects the attitude of the former US President Trump, who stressed economic security as the priority of the US national security strategy from 2017, thus underlining the economic component of statehood (Scholvin & Wigell, 2018a).

Domestic institutions of a country and dominant economic sectors united into trade coalitions are in the interdependent relationship with their country's foreign policy. When trade coalitions are not competitive in global exchange, the state should run foreign policy so as to find ways for the progress of these coalitions. Sector markets are exposed to global economy in different ways; in the major markets, the wealthiest and most powerful countries have the main say, followed by other countries because they are less developed. The most influential ones in economy will favour a completely naturally aggressive policy of the state power and thus create spheres of influence, although it depends on the type of sector whether it will conclude long-term or short-term agreements. However, every major confrontation leads to the conflict policy, because every political elite is vulnerable to sector interests as they are the source of their basic power (Goldstone, 2007). If the actors on the international scene are private enterprises, geoeconomics is their primary strategy, and if those actors are states, then their primary strategy is geopolitical (Scholvin & Wigell, 2018a, pp. 9-12), although we have seen that the states can also act geoeconomically, just as private enterprises and corporations can “think” geopolitically.

---

⁷ The emergence of new continental powers today, such as China, Brazil and Saudi Arabia, reminds of the period of the late 19th century, when Germany and Russia emerged as powers with the potential for controlling Eurasian land. In the struggle for supremacy on the world political and economic scene, China applies the method of “economic carrot”: it uses finance, investments and trade to expand its influence in the countries of Africa, Asia and Latin America and to build alliances with these countries. However, both Brazil and South Africa expand their influence applying the methods of economic governance, by using state-owned banks and enterprises for establishing friendly relations with the neighbouring countries in order to maintain their (sub)continental spheres of influence. Furthermore, Qatar and Saudi Arabia use the diplomacy of “cheque books” to expand their influence first in the region and then on a larger scale. Russia has also become involved in that type of “competitiveness” by using its energy resources for strengthening political alliances, thus gaining a strategic advantage (Scholvin & Wigell, 2018).

In the 21st century, two instruments of geopolitical and geoeconomic struggle particularly stand out – technology and migrations:

1) *Technology*. The interaction between technology and political elites gave politics a global character and announced the rise of East Eurasian powers, the consequence of which was the process that consists of the whole series of technological, social and economic changes. Both the USA and other countries must consider several strategic options in their mutual relationship. The reason for it is that technologies are constantly transforming and perfecting, so that they begin to shape foreign politics and geopolitics in their own specific manner, through 5G network, matters of artificial intelligence, as well as cyber security that is currently at the very top of national security (TechPlomacy, 2020). Technological challenges will be primary for transferring changes, and only those countries that quickly implement technology will govern information and be able to adjust to the newly created circumstances. Permanent development of information, robot, biotechnological and other technologies have an important effect on the world politics. “The leaders of the twenty-first century will be faced with similar frightening challenges, adjusting their paradigms and policies to the period of ‘wild technology’ that may destroy the seemingly reliable ‘formulas’ for military success, economic prosperity and social cohesion” (Walton, 2007, p. 10, 23).⁸ The development of information, biotechnological, robot and other technologies forces all countries to use speed and adaptability to affect the world politics and turn it in their own favour. Although geography is the “mother of strategy”, today it is also necessary to add information war in the virtual space to strategic struggles. This war consists of the use of the system of command, control of computer communications and the role of intelligence service in intercepting strategic rivals. The line of operation is virtual, while optical fibres are the line of communication. The term “network-centric war” (NCW) first appeared in the US navy at the beginning of the ninth decade of the 20th century. The purpose of that type of war was to accelerate the governance of operations and the ability of all military services to efficiently identify, attack and destroy enemy targets. The first theoretician of the network war was Arthur Cebrowski, who stressed the advantage of the information revolution, sensor networking in order to ensure superiority via collected information, and connecting it with the shooting system to bring the enemy to collapse. Such understanding of the network-centric war gave rise to the term of “shock and awe” (Tovy, 2015, pp. 90-91).

2) *Migrations*. Another important fact is that migrations have become a geopolitical and geoeconomic instrument used in international relations; for example, it is used by Turkey in relation to the EU. Turkey is an important country for migrants on their road from Asia to Germany, France, Great Britain, Switzerland, Sweden and other European countries. Libya is yet another country that after Gadhafi’s fall directly threatened to allow African migrants the transit across its territory and open their way to the EU (Scholvin & Wigell, 2018b, p. 59). For these reasons, the work of consular offices was intensified, while the concept of “consularity” was redefined to require the presence of the police in key missions. The issuance of visas is a specific type of controlling migration trends, epidemics

---

⁸ Nevertheless, concurrently with the technical development, people will live in a region just as before, so that everything will seemingly remain the same. However, international politics is changing and the sphere of interest of a country are land, sea, air, underwater territory, outer space, virtual and information space (Tovy, 2015).

and terrorism (Maksimović 2021a, p. 23), because the states will not easily renounce this “creative” instrument of achieving their geopolitical influence.

GEOECONOMICS AS THE YOUNGER SISTER OF GEOPOLITICS

Unlike geopolitics, its younger sister – geoeconomics – gives an explanation for international economic trends. It actually means that geoeconomics is a sub-discipline (younger sister) of geopolitics because it is on the border of economic and political sciences, and studies the economic effect of the countries in the world, their division of the spheres of economic influence, the conflict of economic interests in the world, as well as the state's economic position depending on its location and international factors of influence. Therefore, geoeconomics studies the economic aspect of geopolitical processes and their dependence on economic factors. Geoeconomics unifies geography and economics and, from its aspect, economic activity is a source of power and welfare of the states, and economic power will certainly be more and more important in the determination of the attitude about whether one state is subordinate or has primacy over the other. One country can expand its economic and political influence through foreign policy expansion more efficiently than it would otherwise achieve in direct military conflicts. Therefore, economic integrations and cooperation, or rivalries, are dominant in international relations in the 21st century, and due to the improved trade-economic relations between countries, transnational corporations and political blocs, geoeconomics has an increasingly important role, although it remains the younger sister of geopolitics.

There is financial-economic division of the world into the zones of influence of the dollar, the euro, the yuan, the zones of national currencies; resource division of the world into producing countries and resource consuming countries, countries that supply and those that consume energy, weapons and military equipment, as well as agricultural property. In the 21st century, several general geoeconomic trends have been observed, the most important of which are the constant population increase and overpopulation of the planet; migrations and contact of different races, ethnos and religions; multiplication of ecological problems that have turned into a threat to the lives of people on Earth, resource deficit and geopolitical rivalry of the states deriving from it (Ignatyev & Isaev, 2018, p. 516).

Geoeconomics is actually a concept that should connect international economy, geopolitics and security. Geoeconomics became particularly visible as a phenomenon and current after the world economic crisis of 2007/8, due to the strategic changes in international economy.⁹ Interest in geoeconomics increased then, while economic security became

---

⁹ There are six reasons why geoeconomics has once again assumed the current character; the first is the emergence of multipolar economy in the world, primarily with the rise of China and the globalization of Japan; the second is the existence of globalization and Pax Mercatoria; the third is the existence of the negative side of globalization; the fourth is the rise of state capitalism; the fifth is the age of frequent financial crises, while the sixth is the age of scarcity. In fact, the relationship between the state power and trade was of crucial importance during the 16th, 17th and 18th centuries, with the focus on exports, which is known as the export orientation of the empires. This commercial

important through the topics of natural resources and territories, international supply chains, leading technologies and their standards, and through interaction between the civilian and military sectors that gave rise to innovation. In that constellation of power, China particularly stood out as a geoeconomic power, and it uses its soft power and geoeconomic abilities to expand its influence to the neighbouring countries, as well as other countries throughout the world. Chinese methods are a combination of economic incentives and coercion, which can be illustrated by the Belt and Road Initiative, a global fund worth several billion dollars, while there is also China's central position in the supply chain in the world. This increased the geoeconomic power of Beijing and it denied the rules, standards and protocols of those who previously played "the great geoeconomic game". According to available data, in 2012 China became the main importer from Japan, and thus the most important economic partner of Japan, while in 2009 it also became the largest export market. The demand for Japanese goods by China encouraged Japanese development after the burst of the bubble at the beginning of the 1990s, and Japanese companies are major investors in China. In 2019, Chinese tourists accounted for one third of the total number of tourists in Japan, which encouraged the growth of the domestic tourist sector. Due to the most recent geopolitical tensions, Japan is faced with large challenges because it cannot risk losing the large Chinese market and access to resources. On the other hand, China received knowledge of artificial intelligence and quantum computing from Japan. For example, in 2000 the defence budgets of China and Japan were of similar size, while in 2020 China's defence budget was four times larger than Japan's. Japan is precious for China because of its technology, management and organization of industry. However, taking into account the international environment dominated by the USA and China, Japan has to fight, among other things, between these large geoeconomic blocks in order to maintain its status of economic superpower, gained after the Second World War (Koshino & Ward, 2022, pp. 13-21, 23-27; Maksimović, 2021).

In the era of the dominance of geoeconomics as the younger and quieter sister of geopolitics, the conditions necessary for strengthening geoeconomic resilience of certain states are: reindustrialization, protection of domestic economy and encouragement of the rise of domestic entrepreneurship, with the stability of institutions and capable state administration. (Geo)economic politics must be implemented both by small and large states in order to provide help to enterprises on the international scene and to overcome geoeconomic turbulences caused by now open rivalry between the greatest economies. After the liberal phase of the development of the world system, which is evidently coming to its end, once again the state's power is of crucial importance for international competitiveness, maintenance of military power, diplomatic apparatus and intelligence services. The aspect of geoeconomics also includes transport corridors, i.e., traffic roads, which are as important as ocean routes (Maksimović & Cvetičanin, 2021, pp. 931-932).

The concept of geoeconomics nowadays implies increased trade, but does not exclude the possibility of escalating geoeconomic conflicts, since the instruments used in conflicts have gone from the military into the economic sphere and back, like a boomerang. Edward

---

strategy included the use of resources of the colonies, sanctioning of monopolies, as well as the strategy of the neighbours, the use of military power in containing rivals, with the aim of winning and defending lucrative markets and trading regions, for example, Southeast Asia because of the spice trade (Thirlwell, 2010).

Luttwark saw geoeconomics as a mixture of the conflict logic with trade methods, i.e., interstate rivalry through commercial instruments. Thus, geoeconomics became an analytical framework for the foreign policy analysis and it overcomes traditional realistic strategies. Geoeconomics is a foreign policy strategy similar to the concept of economic statehood or, in other words, it is economic governing of the state with the practice of “geostrategic use of power”. The consequence of economic statehood is the desire to affect the behaviour of other states. Economic instruments used for exercising an influence are tariffs, quotas, subsidies, trade restrictions, financing national programmes, as well as investment and monetary policy, threats to cyber security, energy and trading with goods, investments in infrastructure and, as a last resort, economic and financial sanctions. What should improve the geoeconomic position of a country are the monopoly of suppliers, the needs of consumers and the strategic location of transit countries. The real purpose of geoeconomics is that it employs a larger part of the population (Isgandarov, 2022, pp. 9-10). New geoeconomic power is based on generating knowledge and human resources, transforming the agricultural sector and resource control, transforming the management, as well as increasing the state’s fiscal capacities and financing military capacities and infrastructure (Neves, 2017, p. 91).

In fact, the return of real-politics and politics of power to the European continent ensued with the unification and empowerment of Germany, which became an almost equal partner with the USA and positioned itself at the head of the EU, which strengthened it economically, politically and strategically. In the past decades, Germany became stronger in real industrial sectors, where its rivals had difficulties, and it also became a geoeconomic power. It did not appeal to the traditional geopolitical powers such as the USA, because it is the fact that geopolitics, and mostly geoeconomics, led to economic, political and, finally, strategic changes. The evolution of broad international relations into pure geopolitical and geoeconomic relations, i.e., into real-politics or politics of power, is actually a specific combination of geopolitics, geoeconomics and geostrategy. With the aid of these, in the process of the world system transformation, great powers will try to ensure their own economic power and strategic self-sustenance and security (Cvetićanin, 2021, pp. 80–81). The EU, led by Germany, actually tried to use its geoeconomic power in response to risks; it protects its geoeconomic interests by restricting the access to the unified market, and prevents the dumping imports and undesired foreign subsidies. The EU wants to maintain economic dominance over its own periphery, with the key preservation of the continent’s security.

Geoeconomic goals are achieved through a combination of competition and cooperation. Global economy is affected by geopolitical competition, or geoeconomic power and governance. As geopolitical tensions of great powers increase, large enterprises, former creators of international economy, feel like hostages with no participation whatsoever in current events, from which it becomes clear that geopolitics is, after all, the elder sister of geoeconomics, which is subordinated to it. Ukraine, which is currently in the epicentre of the world crisis, confirms this, because it represents the struggle of great powers both in the geopolitical and geoeconomic aspects. In Asia, the new superpower China also has numerous naval disputes and restricts access to natural resources to rival powers, whereas geoeconomics also turns into geopolitics and back, like a boomerang.

The good old question is who gains and who loses most in this geoeconomic and geopolitical confusion. The largest ones – the USA and China – gain most because they

can shape their future without too many obstructions from the rival powers. Who are the biggest losers? The biggest losers are international institutions and companies that do not receive any support from large states. Another phenomenon has been observed – geopoliticization of trade, because of an increase in trade negotiations, international, regional and bilateral, which should compensate for the negotiations that took place in the World Trade Organization (WTO) (World Economic Forum, 2015, p. 4). Russian intervention in Ukraine and the accompanying war have imposed a new way of behaviour in international relations and, within only three days, Canada, France, Germany, Italy, Japan, Great Britain and the USA, followed by other countries, introduced sanctions against Russia, which further complicates geoeconomic and, therefore, geopolitical relations in the world. The war and sanctions lead to the slowing down of economic activity, increasing price pressure, and increasing inflation and interest rates all over the world. In Ukraine and Russia, there are many casualties and damaged weapons and infrastructure, and since they are large producers and exporters of oil, gas, metals, food and fertilizers, the prices of these goods are bound to rise. The war has disturbed trading flows, breaking up the supply chains, especially in Central Asia, the Caucasus, East Europe and the Baltic region. It has also caused the refugee crisis in Europe. Moreover, it has worsened the financial situation in the world, affecting the poorest and underdeveloped countries, but also developed economies much faster than it was expected. That is why this change has been called the moving away of “geopolitical tectonic plates”, and the war has turned out to be a much deeper divergent process leading to the distancing of ideologies, political systems, technological standards, trade and payments. In the current chaotic form of world multipolarity, the world is obviously divided into geopolitical and geoeconomic blocs, whereas the so-called medical lockdown from the COVID-19 period is now turning into real geopolitical lockdown of the countries due to the war in Ukraine and their opting for one or the other side or for the neutral status.¹⁰

CONCLUSION

In this paper, we have tried to describe the transformation processes in the world system in the 21st century, led by the newly arising geopolitical and geoeconomic rivalries of great powers, due to which the world is currently locking down in geopolitical and geoeconomic terms, although all communication channels between geopolitical blocs have not been severed, but are substantially undermined.

For successful transformation of the world system in the 21st century, the most dangerous is the geoeconomic and geopolitical rivalry between the USA and China, because both countries want to mark the century ahead of us as dominant powers. Moreover, Russia is also announcing its rise towards the position of superpower, which will still depend on the outcome of the war in Ukraine. Russia has already taken this position partially, taking into account its military and particularly nuclear potential. International institutions, such as the UN, are currently unable to harmonize the interests of great powers with the interests of small countries, which are left to themselves in this whole process of strategic ping-pong.

---

¹⁰ This geopolitical lockdown of the world was announced, predicted and described several years ago in an article of one of the authors of this paper (see Cvetičanin, 2021).

It is quite certain that by using their geopolitical and geoeconomic resources, large countries will strengthen political alliances and geopolitically “lock down” small countries, thus gaining a strategic advantage over the counter-alliances. Now it has become real with the war in Ukraine, and presently there is no end to such reality.

All this confusion at the world level has been caused by “two sisters” that have returned to the historical stage and, like ancient mythological furies, are shaking the world we live in – geopolitics and geoeconomics. Geopolitics is indisputably the elder and dangerous sister that points its index finger to the world map and the place where direct conflicts or instabilities will break out, since its younger and gentler sister-fury – geoeconomics – previously prepared the grounds in a subtle manner. In this paper, we have described the relationship of these “sisters”, the furies of our time, and their role in the transformation of the world system in the 21st century.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Ciuriak, D. (2022). Geoeconomics in a Multipolar World: Rules of Engagement for the Small Open Economy. *Policy Perspective*. May 25. Canadian Global Affairs Institute. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4095460>
- Cvetičanin, N. (2014). The welfare state as a synthesis between liberal and anti-liberal economic and social tendencies. In: V. Vukotić et al. (eds.). (*Anti*)liberalism and economics, (149–163). Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Cvetičanin, N. (2016). *Political Mechanics and Statecraft*. Beograd: Arhipelag, Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Cvetičanin, N. (2016). *Statecraft of the Modern Age*. Beograd: Arhipelag, Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Cvetičanin, N. (2021). The European Union due to the global “geopolitical lockdown” and the beginning of the process of strategic reindustrialization of the EU. In: N. Stanković, D. Dabić, G. Bandov (eds.). *Development directions of the European Union after the COVID-19 pandemic* (77–92). Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu. https://doi.org/10.18485/iipe_postkovid.2021.ch4. [In Serbian]
- Clausewitz, C. (1951). *About the war*. Beograd: Vojnoizdavački centar. [In Serbian]
- Maksimović, M. (2020). Management of human resources and sustainable development: green jobs. In: P. Jovanović and S. Stojković Zlatanović (eds.), *Challenges of sustainable development in Serbia and the European Union* (244–263). Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Maksimović, M. (2021). *Market Economy and Business Culture: Germany and Japan*. Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Maksimović, M. (2021a). *International diplomacy and human resource management: economic diplomacy*. Beograd: ECPD. [In Serbian]
- Maksimović, M. (2022). COVID Capitalism and the Labour Market. *Srpska politička misao*, 76 (2), 55–74. doi: <https://doi.org/10.22182/spm.7622022.3>. [In Serbian]
- Maksimović, M. T. and Cvetičanin, N. V. (2021). Geoeconomics and Entrepreneurship in the Time of the COVID-19 Pandemic. *Sociološki pregled*, LV (3), 930–952. DOI: [10.5937/socpreg55-33257](https://doi.org/10.5937/socpreg55-33257)

- Petrović, D. (2015). Serbian geopolitics in the Balkans, in the period of transition of the world order towards multipolarity. *Kultura polisa* 12 (3), 139–153. Special issue “Geopolitical Position of Serbia and the Balkans Between Euroatlanticism and Eurasinism”. Available at <https://kpolisa.com/index.php/kp/article/view/1130/1077> [In Serbian]
- Haushofer, K. (2016). *About geopolitics: works of different years*. Moscow: Thought. [In Russian]
- Haushofer, K., Obst, E., Lautensach, H. (1928). *Bausteine zur Geopolitik*. Berlin – Grunewald.
- A European Green Deal. (2023). *Striving to be the first climate-neutral continent*. Available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en. (Accessed on January 5 2023)
- Finance & Development [F&D]. 2022. *Geo-economic Puzzle Policymaking in a More Fragmented World*. A Quarterly Publication of the International Monetary Fund. June, 59 (2).
- Goldstone, R. P. (2007). *Pax Mercatoria: Does Economic Interdependence Bring Peace?* Massachusetts Institute of Technology, MIT Center for international studies. August, 7–12. PSB 07-07-05. Available at: <https://www.files.ethz.ch/isn/39786/Pax%20Mercatoria%20Does%20Economic%20Interdependence%20Bring%20Peace.pdf>. (Accessed on October 30, 2022).
- Gourinchas, P. O. (2022). Shifting Geopolitical Tectonic Plates. A more fragmented world will need the IMF more, not less. *Finance & Development*. June, 59 (2), 10–11.
- Ignatyeva, I. F., Isaev, B. A. (2018). Modern Trends in Geo-Economics and Geopolitics. In: *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. International Conference on Communicative Strategies of Information Society (CSIS), Vol. 273, (515–518). Atlantis Press. DOI [10.2991/csis-18.2019.104](https://doi.org/10.2991/csis-18.2019.104)
- Isgandarov, A. (2022). *Geoeconomics of Energy Trade by the European Union: the case of the Southern Gas Corridor*. Vienna: Central European University, Department of International Relations, Austria
- Koshino, Y., Ward, R. (2022). *Japan's Effectiveness as a Geo-economic Actor: Navigating Great-power Competition*. The International Institute for Strategic Studies – IISS, Routledge
- Machiavelli, N. (2003). *The Ruler*. Beograd: PC Book. [In Serbian]
- Mearsheimer, J. J. (2021). The Inevitable Rivalry America, China, and the Tragedy of Great Power Politics. *Foreign Affairs*. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2021-10>. (Accessed on January 27, 2022)
- Merino, M. Á. L. (2021). Geopolitics under the green deal: a challenge for the EU. In: *Energy and Geostrategy 2021*, Chapter 2, 113–183. Spanish Institute for Strategic Studies, Spanish Committee of the World Energy Council, Spanish Energy Club, Ministry of Defence
- Neves, M. S. (2017). Economic diplomacy, geo-economics and the external strategy of Portugal. *E-journal of International Relations*, JANUS.NET 8 (1) May–October, 88–118. Available at: <http://hdl.handle.net/11144/3035>, Lisbon, Portugal. (Accessed on August 28, 2020)
- Perišić, S. (2022). *Geopolitics and Serbs*. Beograd: Filip Višnjić. [In Serbian]
- Proroković, D. (2018). *Geopolitics of Serbia. Position and perspectives at the beginning of the XXI century*. Third supplemented edition. Beograd: Službeni glasnik [In Serbian]

- Saalbach, K. P. (2017). Modern Geostrategy – Methods and Practice. *Working Paper*, (English Version) 02 Dec. 2017. Universität Osnabrück. Available at: https://osnadocs.uni-osnabrueck.de/bitstream/urn:nbn:de:gbv:7002017121216405/5/Modern_Geostrategy_2017_Saalbach.pdf. (Accessed on October 29, 2022)
- Scholvin, S., Wigell, M. (2018). Geo-economic power politics. In: M. Wigell, S. Scholvin, M. Aaltola (eds.), *Geo-economics and Power Politics in the 21st Century*. GEOECONBOOK Ch. 1 (1–13). Available at: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781351172288-1/geo-economic-power-politics-s%C3%B6ren-scholvin-mikael-wigell?context=ubx&refId=8d1fc5ad-dd3d-4e34-9062-fe3f5604da19>. (Accessed on October 29, 2022)
- Scholvin, S., Wigell, M. (2018a). Geo-Economics as Concept and Practice in International Relations: Surveying the State. 27 April, Finnish Institute of International Affairs (FIIA). APRIL 102. Available at: <https://css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/dd73604f-ffee-442-8960-4e>. (Accessed on October 29, 2022)
- Scholvin, S., Wigell, M. (2018b). Power Politics by Economic Means: Geo-economics as an Analytical Approach and Foreign Policy Practice. *Comparative Strategy*. February, DOI: [10.1080/01495933.2018.1419729](https://doi.org/10.1080/01495933.2018.1419729)
- Stepić, M. (2016). *Geopolitics – ideas, theories, concepts*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]
- Sun Tzu (1995). *The Art of War*. Novi Sad: Global Book. [In Serbian]
- Tchakarova, V., Zinkanell, M., Satanakis, S. M., Schwarz, C. (2021). The Strategic Compass as Europe's Defining Moment of Geostrategic Reorientation. *Fokus 16*. Vienna: Austria Institut für Europa-und Sicherheitspolitik.
- TechPlomacy (technological-diplomacy). (2020). Office of Denmark's Tech Ambassador Silicon Valley, Copenhagen, Beijing. Available at: <https://techamb.um.dk/en/techplomacy/abouttechplomacy/>. (Accessed on September 28, 2020)
- Thirlwell, M. P. (2010). The Return of Geo-economics: Globalisation and National Security. *The Lowy Institute for International Policy*. September. Available at: https://www.files.ethz.ch/isn/121234/Thirlwell,%20The%20return%20of%20geo-economics_web%20and%20print.pdf. (Accessed on October 30, 2022)
- Tovy, T. (2015). *The Changing Nature of Geostrategy 1900–2000, the Evolution of a New Paradigm*. December. Alabama: Institute Maxwell Air Force Base.
- Yueh, L. (2020). “Economic Diplomacy in the 21st Century: Principles and Challenges”. *LSE Ideas*. August. Available at: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/LSE-IDEAS-Economic-Diplomacy-in-the-21st-Century.pdf>. (Accessed on October 7, 2022)
- Walton, D. C. (2007). *Geopolitics and the Great Powers in the Twenty-first Century, Multipolarity and the revolution in strategic perspective*. 1st Edition, Routledge.
- Walsh, E. A. (1922). *History and nature of international relations*. New York. The Macmillan Company.
- World Economic Forum [WEF]. (2015). Geo-economics: Seven Challenges to Globalization, Global Agenda Councils, *Geopolitics vs. Globalization: How Companies and States Can Become Winners in the Age of Geo-economics*, by Mark Leonard. January. Available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GeoEconomics_7_Challenges_Globalization_2015_report.pdf. (Accessed on October 30, 2022)